

บทที่ 1

บทนำ



## ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดหลักของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา ความเป็นเลิศทางวิชาการ โอกาสการเข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา และความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ จากการวิเคราะห์ระบบอุดมศึกษาไทยโดยทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า ระบบอุดมศึกษาไทย ที่ผ่านมายังขาดการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่น่าสมัย กล่าวคือ หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนยังล้าสมัย เน้นการสอนทางเดียว เน้นเรื่องความจำมากกว่าการวิเคราะห์แยกแยะหาเหตุผล และในลักษณะแยกส่วนมากกว่าการให้ผู้เรียนพิจารณาในเชิงองค์รวมอย่างเป็นระบบ ขาดการสอนให้รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ (ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539: 14)

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2539: 89) กล่าวว่า การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ได้แสดงความคาดหวังต่อระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมในอนาคต ต้องเป็นระบบการศึกษาที่สามารถเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้าใจและมีทักษะเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ปรับตัวได้กับสถานะโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว สอดคล้องปรัชญาการศึกษาในอนาคตว่า “ชีวิตมีความสุข คือ ชีวิตที่มีการเรียนรู้” มีความเหมาะสมกลมกลืนระหว่าง คน ชุมชน และสังคม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2539: 4-6) กล่าวถึง การศึกษาว่า การศึกษาที่แท้ต้องเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงถึงขั้นรากฐาน คือ ความคิด จิตใจ ค่านิยม และภูมิปัญญา ไม่ถูกกำหนดหล่อหลอมโดยสังคมอย่างเดียว การศึกษาที่ดี ที่ถูก ต้องทำให้มนุษย์มีความสามารถเป็นผู้นำสังคม ชี้นำสังคมได้

จากข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การศึกษาเป็นกลไกสำคัญสำหรับเตรียม และนำคนไทย สังคมไทยให้ก้าวทันโลกเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถเป็นผู้นำสังคม หรือชี้นำสังคมได้นั้นต้องเป็นบุคคลที่สามารถนำตนเอง และชี้นำตนเองได้

การศึกษาวิชาชีพการพยาบาล จัดเป็นการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีจุดประสงค์เพื่อเตรียมบุคลากรการพยาบาลสำหรับให้บริการแก่ผู้รับบริการด้านสุขภาพทั้งในภาวะปกติและภาวะเจ็บป่วยไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจหรือสังคม โดยครอบคลุมบทบาทหลักทั้ง 4 ด้าน คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ จากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันในด้านต่างๆ ที่เป็นผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ แรงผลักดันของระบบบริการสุขภาพและความต้องการของสังคมส่งผลให้ความคาดหวังต่อบทบาทของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ที่สำเร็จการศึกษาต้องเป็นผู้มีความสามารถตามบทบาทดังกล่าว เนื่องจากปัญหาสุขภาพมีแนวโน้มซับซ้อนมากขึ้นจึงต้องอาศัยพยาบาลที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้เหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง วิทยาศาสตร์ทางการพยาบาลได้อย่างมีเหตุผล สามารถนำตนเองตลอดจนพัฒนาตนเองได้ด้วยการเปิดโอกาสสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้ การพัฒนาตนเองไม่จำเป็นว่าจะต้องศึกษาเพื่อให้ได้ปริญญาบัตรเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ทุกคนอาจศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากการอ่านหนังสือ และตำราต่างๆ หรือจากการพูดคุยกับผู้ทรงคุณวุฒิก็สามารถที่จะมีความรู้มากกว่าผู้มีปริญญาได้ (จินตนา ยูนิพันธุ์ และคณะ, 2530: 2)

จากผลการศึกษากิจกรรมการพัฒนาตนเองตามการรายงานของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โดย ชูติมา เตศกวีพร (2534: 90) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาตนเองที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ไม่มีความพร้อมในการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาตนเองของพยาบาลไทย โดย จินตนา ยูนิพันธุ์ และคณะ (2530: 72) ว่าพยาบาลที่ไม่พร้อมจะศึกษามีเหตุผลว่า ตนเองไม่มีความพร้อม มีภาระต้องรับผิดชอบมาก สอดคล้องเลือกเข้าศึกษาต่อไม่ได้ ไม่มีทุนการศึกษา และอายุมากเกินไป ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความพร้อมของตนเอง ดังที่ Wilson (1969: 53-54 อ้างถึงใน จินตนา ยูนิพันธุ์ และคณะ, 2530: 72) กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้สมบูรณ์ต้องเป็น

การเรียนรู้จากง่ายไปหายาก และการเรียนรู้ที่เกิดจากความคิดริเริ่มของผู้เรียนเองหรือการนำตนเองจัดเป็นระดับที่สูงสุด นอกจากนั้นขึ้นกับองค์ประกอบอื่นๆ คือ ความพร้อม ความต้องการและแรงจูงใจกับสิ่งจูงใจ ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาตนเองจะต้องเกิดขึ้นจากภายในตนเองก่อนแล้วจึงจะแสวงหา ดังนั้น การจัดการศึกษาพยาบาลในปัจจุบันจำเป็นต้องปรับแนวทางการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์การผลิตบุคลากรเข้าสู่วิชาชีพ โดยปรับจากการยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลางมาเป็นการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนตื่นตัวพร้อมที่จะแสวงหาความรู้อยู่เสมอแม้จะจบการศึกษาไปแล้วก็ตาม นั่นก็คือ คุณลักษณะของการเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Lifelong Learner)

ทองจันทร์ หงส์ถาวรภัก (2531: 1) กล่าวถึง การเรียนรู้ของบุคคลว่าส่วนมากมักเรียนรู้โดยรับมาจากการสอนโดยตรงแทนที่จะเรียนรู้ว่าจะเรียนอย่างไรจึงได้ความรู้ ทั้งนี้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยมีเหตุผล คือ ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงของโลกด้านข้อมูลสารสนเทศทำให้เกิดแนวความคิดในการศึกษาว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นไม่ใช่การถ่ายทอดความรู้ที่สะสมไว้แต่เพียงอย่างเดียว ในเมื่อความรู้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่มนุษย์เรียนรู้และสะสมไว้จะค่อยๆ หดอายุ เสื่อมสภาพ สิ่งใดที่เรียนรู้ในวันนี้อาจใช้การไม่ได้ภายใน 5-10 ปี นอกจากนี้เทคโนโลยีการศึกษาที่ก้าวหน้าไปไกลมาก มีโครงการการศึกษาใหม่ๆ เช่น การศึกษาในระบบมหาวิทยาลัยเปิด การศึกษาทางไกล ศูนย์วิทยบริการ (learning resource center) ที่เรียนด้วยตนเอง นิสิตนักศึกษาจึงต้องมีความรับผิดชอบในการเรียนโดยพึ่งตนเองสูง ผู้ที่เรียนรู้โดยพึ่งตนเองจะเรียนอย่างมีจุดมุ่งหมายเต็มไปด้วยแรงจูงใจ จึงเรียนได้ดีกว่า มากกว่า และนำไปใช้ประโยชน์ได้ดีกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรอรับการสอนของผู้สอน

อรุณ คัมภีร์เรือง (2534: 129-130) ศึกษาการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2528 ในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาลจำนวน 4 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า วิธีสอนที่ผู้สอนใช้มากที่สุดในการสอนภาคทฤษฎี คือ การบรรยาย รองลงมาได้แก่ การศึกษาค้นคว้ารายบุคคล หรือรายกลุ่ม และการอภิปราย ส่วนวิธีสอนที่ใช้มากที่สุดในการสอนภาคปฏิบัติ คือ การสาธิต และการประชุมปรึกษาการพยาบาล รองลงมาได้แก่ การสอนข้างเตียง และการศึกษาผู้ป่วยเฉพาะราย ส่วนปัญหาในการใช้หลักสูตร พบว่า อาจารย์ไม่มีเวลาจัดทำแผนการสอนและเอกสารประกอบการสอน เพราะมีงานที่ต้องรับ

ผิดชอบมาก อาจารย์แต่ละแผนกมีไม่เพียงพอ สัดส่วนระหว่างอาจารย์นิเทศต่อจำนวนนักศึกษาไม่เหมาะสม สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ขาดเอกสารตำราสำหรับค้นคว้า ห้องเรียนไม่เพียงพอ และขนาดไม่เหมาะสมกับจำนวนนักศึกษา อาจารย์ขาดทักษะการสอนที่เน้นชุมชนและไม่มีเกณฑ์มาตรฐานในการวัดและประเมินผลร่วมกัน

ละเอียด แจ่มจันทร์และกนิพันธุ์ ปานฉรงค์ (2540: 7) กล่าวว่า ผู้เรียนที่ได้รับโอกาสแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งทรัพยากรต่างๆ และเรียนแบบช่วยตัวเองเป็นกลุ่มย่อย ได้ฝึกการแก้ปัญหาที่มีความใกล้ชิดผู้สอน และซักถามผู้สอนโดยตรงจะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความคิดพัฒนาทัศนคติในการทำงานร่วมกับผู้อื่น วิธีการเรียนดังกล่าว เป็นการเรียนที่ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายชัดเจนที่จะนำตนเองสู่ความสำเร็จ คือ การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

สรุปได้ว่า ครูพยายามควรพัฒนาคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองให้เกิดขึ้นในตัวนักศึกษาพยาบาล เพื่อให้เป็นบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ที่ปฏิบัติงานในบทบาทของพยาบาลได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพตามความคาดหวังของสังคม แต่ปัญหาที่พบ คือ วิธีการเรียนการสอนในปัจจุบันยังไม่ได้ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักวิธีแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองเท่าที่ควร

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนที่ผู้เรียนมีอิสระในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยที่ผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบในการกำหนดกิจกรรมการเรียนของตนเอง ซึ่งอาจเกิดได้จากการใช้บทเรียนสำเร็จรูป การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เช่น การอ่าน การคิด ทดลองปฏิบัติ หรือค้นคว้าด้วยตนเอง (สุรกุล เชนอบรม, 2532: 58) นอกจากนี้ การเรียนรู้ด้วยตนเองยังก่อให้เกิดการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง และ जिंनाตนเองได้มากขึ้น ซึ่งตรงกับลักษณะทางจิตวิทยาการเรียนรู้ที่มีใจความว่า เมื่อบุคคลพ้นจากสภาวะการเป็นเด็กบรรลุนิติภาวะ เริ่มเข้าสู่สภาวะการเป็นผู้ใหญ่จะมีความเป็นอิสระต่อตนเอง คิดเอง และตัดสินใจด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งผู้อื่นสามารถประกอบกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ดำเนินชีวิตเอง รับผิดชอบตนเอง ซึ่งนักการศึกษาผู้ใหญ่และนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้นำมาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนและเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตนเอง อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทั้งหลาย

การสอนโดยใช้สัญญาการเรียน เป็นวิธีการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะ ให้ความช่วยเหลือ ทั้งนี้ ผู้เรียนและผู้สอนต้องมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน บทบาทสำคัญอยู่ที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจกรรมการเรียนทั้งหมดตามที่ระบุไว้ในสัญญาการเรียน ความเป็นอิสระในการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียน เป็นอีกปัจจัยที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความตั้งใจปฏิบัติตามกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้กับผู้สอนให้สำเร็จ ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียม ขั้นร่างสัญญา ขั้นตกลงสัญญา ขั้นทำกิจกรรมการเรียน และขั้นประเมินการเรียน (บุญชม ศรีสะอาด, 2537: 112)

จากรายงานผลการวิจัยหลายเรื่องที่ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลทางบวกต่อการเรียนการสอน การปฏิบัติงาน เช่น Goldman (1978) พบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้สัญญาการเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีการปรับทัศนคติต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ Lux (1979) พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้สัญญาการเรียนเป็นกลุ่มจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้สัญญาการเรียนเป็นรายบุคคล ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า ครูที่สอนด้วยการใช้สัญญาการเรียนจะมีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานสูงขึ้นด้วย Reynolds (1985) พบว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจในการศึกษาของนักศึกษาผู้ใหญ่ Middlemiss (1987) พบว่า พยาบาลวิชาชีพที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงจะรับรู้บทบาทการปฏิบัติงานสูงและมีความพึงพอใจสูงเมื่อมีอิสระในการทำงาน Koerner (1980 อ้างถึงใน อัจฉรา เสงขาน, 2535) กล่าวว่า ผู้ที่ได้คะแนนดีหรือแฉล้มสูง จะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ Perkey (1970) ว่า ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จะมีความรู้ลึกซึ้งทางบวกกับความพร้อมของตนเอง และรู้ลึกถึงคุณค่าของตนเอง ดังที่ ชูวดี วัฒนานนท์ (2522) พบว่า ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีความพร้อมในการเรียนรู้มากกว่าผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อีกทั้งยังสามารถแก้ไขปัญหาคือหรือเผชิญปัญหาต่างๆ ได้ดีกว่า นรินทร์ บุญชู (2532) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในระดับสูง 2 ด้าน คือ การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ ส่วนการมองอนาคตในแง่ดี ความรักในการเรียน มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาและทักษะการแก้ปัญหา และการเรียนแบบริเริ่ม

และอิสระ ในระดับปานกลาง นฤมล เดือนมา (2539) พบว่านักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับสูง 3 ด้าน คือ มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้ และ ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ส่วนความคิดสร้างสรรค์ การมองอนาคตในแง่ดี ความรักในการเรียน การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ และความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาและทักษะการแก้ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนใหญ่ผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเองในประเทศไทย มักจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับศึกษานอกโรงเรียนหรือการศึกษาผู้ใหญ่ ส่วนการนำแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเองมาใช้ในการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตยังไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร แม้ว่าปัจจุบันจะมีการค้นคว้าและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างมาก เช่น การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักทางการศึกษาพยาบาลโดย ผ่องศรี เกียรติเลิศนภา(2536) ผลของการฝึกความคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวทฤษฎีของ โรเบิร์ต เอช. เอนนิส ต่อความสามารถทางความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล ดำรงโดย เอื้อฉวี รุชนี (2536) รูปแบบการเรียนภาคปฏิบัติในหอผู้ป่วยโดยวิธีจัดระบบการพยาบาลเพื่อการดูแลตนเองสำหรับนักศึกษาพยาบาลโดย กรองไฉ อุณหสูต (2538) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุขโดย นฤมล เดือนมา (2539) แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดศึกษาผลของการใช้สัญญาการเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่องนี้โดยเชื่อว่าวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้สัญญาการเรียนจะช่วยพัฒนานักศึกษาพยาบาลให้เป็นบัณฑิตพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่รู้จักวิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ เป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีคุณลักษณะตามความคาดหวังของสังคมได้

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของ นักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่เรียน โดยใช้สัญญาการเรียนและกลุ่มที่เรียน โดยวิธีสอนปกติ
2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่เรียน โดยใช้สัญญาการเรียน กับกลุ่มที่เรียน โดยวิธีสอนปกติ
3. เปรียบเทียบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มที่ เรียน โดยใช้สัญญาการเรียน ระหว่างก่อนและหลังการสอน

### แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

จากหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยมที่เชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพที่จะ นำตนเอง เรียนรู้ด้วยตนเองได้ดี ในสภาพการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่ม กระจือหรือรับต่อ การเรียน ดังที่ Rogers (อ้างถึงใน พรหมิ ชูทัย เจนจิต, 2538: 441-443) อธิบายว่า การเรียน การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อ ศรัทธาในความเป็นคน ของคน การที่เชื่อและไว้วางใจในความสามารถของบุคคล จะช่วยให้บุคคลนั้นๆ พัฒนา ศักยภาพของตนเอง ดังนั้น ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกวิธีเรียนเองในขณะที่ Combs มีความเห็นว่าผู้สอน คือ ผู้อำนวยการความสะดวกแก่ผู้เรียน กระตุ้นและให้กำลังใจให้ความ ช่วยเหลือ เป็นผู้ร่วมคิด จากแนวคิด ทฤษฎี และรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ ด้วยตนเอง แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนแต่ละคนมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับที่ ต่างกัน ในแต่ละสถานการณ์การเรียน ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ Goldman (1978) พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้สัญญาการเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีการปรับ ทัศนคติต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ Lux (1979) พบว่า นักเรียนที่ เรียนโดยใช้สัญญาการเรียนเป็นกลุ่มจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยใช้สัญญาการเรียนเป็นรายบุคคล ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า ครูที่สอนด้วยการใช้สัญญา การเรียนจะมีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานสูงขึ้นด้วย Reynolds (1985) พบว่า ความพร้อม ในการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจในการศึกษาของนักศึกษา ผู้ใหญ่ พิชัย งามยิ่งหวด (2529) พบว่า ผลสัมฤทธิ์การเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน เก่งกลุ่มที่เรียนด้วยตนเองสูงกว่ากลุ่มที่เรียนเสริมจากครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นรินทร์ บุญชู (2532) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีลักษณะการเรียนรู้

ด้วยการนำตนเองระดับสูง 2 ด้าน คือ การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง สุกมาศ ทองใส (2535) พบว่า ผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนประเภทอาชีวศึกษามีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ระดับปานกลาง 6 ด้าน คือ มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ความรักในการเรียน ความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้ การมองอนาคตในแง่ดี และความคิดสร้างสรรค์ นฤมล เลื่อนมา (2539) พบว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลอยู่ในระดับสูง 3 ด้าน คือ มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนกำหนดจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยที่ผู้เรียนเป็นผู้เริ่มต้นการเรียน มีอิสระที่จะเลือกกิจกรรม และประสบการณ์การเรียนตามความเหมาะสมด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ใช้ความรู้ความสามารถของตนในการเรียนรู้

จากงานวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยจึงกำหนดสมมติฐานการวิจัย 2 ประการดังนี้

1. นักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่เรียน โดยใช้สัญญาการเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลังการสอนสูงกว่า กลุ่มที่เรียน โดยวิธีสอนปกติ
2. นักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่เรียน โดยใช้สัญญาการเรียนมีคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอน

#### ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาผลของการใช้สัญญาการเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร คือ นักศึกษาพยาบาล ที่ศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ
2. กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาพยาบาลปี 1 วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ จำนวน 70 คนที่กำลังศึกษาภาคทฤษฎีวิชา พ.1202 หลักสูตรพยาบาล 1 ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2540
3. ตัวแปรที่ศึกษา



3.1 ตัวแปรต้น คือ การสอนโดยใช้สัญญาการเรียน

3.2 ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง 8 ด้าน ได้แก่

- 1) การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้
- 2) มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ
- 3) การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ
- 4) ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน
- 5) ความรักในการเรียน
- 6) ความคิดสร้างสรรค์
- 7) การมองอนาคตในแง่ดี
- 8) ความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาและทักษะการแก้ปัญหา

4. เนื้อหาวิชาที่ใช้ในการทดลอง คือ รายวิชาวิชาท.1202 หลักสูตรพยาบาล 1 จำนวน 3 หน่วยกิต ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 4.1 การพยาบาลผู้ป่วยเพื่อความสบายและความปลอดภัย
- 4.2 การจัดทำนอน
- 4.3 การช่วยเหลือผู้ป่วยเคลื่อนไหว

5. ระยะเวลาการทดลอง นับตั้งแต่การเริ่มสร้างสัมพันธภาพกับนักศึกษาพยาบาล กลุ่มที่เรียน โดยใช้สัญญาการเรียน การวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองก่อนการสอน ดำเนินการสอนตามสัญญาการเรียน และการวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองหลังการสอน รวมทั้งสิ้น 7 สัปดาห์

**คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย**

1. สัญญาการเรียน หมายถึง ข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับแผนการเรียนที่ นักศึกษาพยาบาลปี 1 วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ และผู้วิจัยร่วมกันกำหนดขึ้นให้สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ของวิชา ท.1202 หลักสูตรพยาบาล 1 เพื่อใช้เป็นหลักในการเรียนซึ่งใน สัญญาการเรียนจะระบุกิจกรรมการเรียนทั้งหมดของนักศึกษาพร้อมทั้งจะต้องมีลายมือชื่อ ของนักศึกษาและผู้วิจัยปรากฏอยู่ในสัญญาเก็บไว้คนละ 1 ฉบับ

2. การใช้สัญญาการเรียน หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่นักศึกษาและผู้วิจัยจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียน 5 ขั้น คือ ขั้นเตรียม ขั้นร่างสัญญา ขั้นตกลงสัญญา ขั้นทำกิจกรรมการเรียน และขั้นประเมินการเรียน

2.1 ขั้นเตรียม เป็นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัยและนักศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัว แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ขอความร่วมมือในการวิจัย อธิบายข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้ข้อมูลการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียนในวิชาหลักการพยาบาล 1 และกำหนดให้นักศึกษาเรียนเป็นกลุ่ม นักศึกษาทุกคนจะต้องผลัดกันทำหน้าที่ประธานกลุ่ม และเลขานุการกลุ่ม เปิดโอกาสให้นักศึกษาปรึกษาและอภิปรายกันภายในกลุ่ม เพื่อเลือกวิธีการเรียนของกลุ่ม ตลอดจนซักถามเกี่ยวกับการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียน

2.2 ขั้นร่างสัญญา นักศึกษาประชุมตกลงร่างสัญญา ภายใต้การให้การปรึกษาและการชี้แนะจากผู้วิจัย โดยนักศึกษาร่างสัญญาเป็นข้อความที่ประกอบด้วยจุดประสงค์การเรียนรู้อีกิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ หลักฐานการเรียนรู้และการประเมินการเรียน

2.3 ขั้นตกลงสัญญา นักศึกษานำสัญญาให้ผู้วิจัยตรวจสอบแก้ไข และปรับแก้สัญญาตามการแนะนำ จากนั้นผู้วิจัยและนักศึกษาลงลายมือชื่อในสัญญาการเรียนเก็บไว้คนละ 1 ฉบับ

2.4 ขั้นทำกิจกรรมการเรียน นักศึกษาจะต้องใช้สัญญาการเรียนเป็นแนวทางในกระบวนการเรียนโดยปฏิบัติตามกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ หากพบปัญหาหรือแนวทางที่เหมาะสมกว่าก็อาจตกลงทำสัญญาใหม่ได้

2.5 ขั้นประเมินการเรียน เป็นการประเมินการเรียนตามที่กำหนดไว้ในสัญญาเพื่อรับรองว่าได้เกิดการเรียนรู้ตามที่ต้องการจริง

3. การสอนตามปกติ หมายถึง การเรียนการสอนที่ผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่นักศึกษากลุ่มที่เรียนโดยวิธีสอนปกติ กิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย การบรรยาย กลุ่มสัมมนา การเขียนรายงาน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และการสาธิต

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่ได้จากแบบสอบความรู้วิชา พ. 1202 หลักการพยาบาล 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และแบบวัดทักษะการปฏิบัติการพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลตำรวจ

5. ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง ทักษะกรรมของนักศึกษาที่แสดงถึงความสนใจ กระตือรือร้น รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของนักศึกษาศึกษาโดยพิจารณาจากคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองตามองค์ประกอบ 8 ด้าน คือ

5.1 การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ (Openness to Learning Opportunities) หมายถึง การมีลักษณะเป็นผู้รักความก้าวหน้า ใฝ่สร้างอนาคต สามารถบังคับตนเองให้กระทำในสิ่งที่คิดว่าควรจะทำได้ ยินดีต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น มีความปรารถนาที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ยิ่งเรียนรู้มากยิ่งรู้สึกว่ามีสิ่งต่างๆ ในโลกนี้น่าศึกษา ถือว่าการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และคิดว่าความใฝ่รู้เป็นคุณสมบัติของผู้นำ

5.2 มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self-Concept as an Effective Learner) หมายถึง ความต้องการที่จะเรียนรู้และปรารถนาให้มีเวลาที่จะเรียนรู้อย่างมากขึ้นในแต่ละวัน ถ้าตัดสินใจที่จะเรียนรู้จะอะไรก็ตาม สามารถหาเวลาเรียนได้เสมอไม่ว่าจะมีภารกิจยุ่งยากเพียงใด คิดว่าการทำความเข้าใจสิ่งที่เรียนรู้ไม่เป็นเรื่องยาก สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเกือบทุกเรื่องที่ต้องการเรียนรู้ มีความสนุกในการหาคำตอบสำหรับคำถามต่างๆ ชอบทดลองเรียนสิ่งใหม่ และชอบสำรวจตรวจสอบปัญหาต่างๆ

5.3 การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ (Initiative and Independence in Learning) หมายถึง การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเองได้ดี สามารถคิดค้นวิธีการต่างๆ ได้หลายแบบสำหรับการเรียนรู้เรื่องใหม่ ยอมรับในความผิดพลาดของตนเอง เป็นผู้นำกลุ่มในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ชอบเปลี่ยนแปลงวิธีการในการทำงานอยู่เสมอ

5.4 ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน (Informed Acceptance of Responsibility for One's Own Learning) หมายถึง การแสดงความรับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตน ทราบดีว่าต้องการเรียนรู้จะอะไรถ้าต้องการเรียนรู้สิ่งใดจะหาทางเรียนรู้ให้ได้ เข้าใจบทบาทของตนเองได้ดีว่าตนเป็นใคร อยู่ที่ไหนกำลังทำอะไร ต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรเรียนอะไรและจะเรียนอย่างไร เมื่อต้องเรียนสิ่งที่ยากก็ไม่ย่อท้อ ถ้าเป็นเรื่องที่ตนสนใจ และสามารถบอกได้ว่าตนมีความถนัดในเรื่องใด

5.5 ความรักในการเรียน (Love of Learning) หมายถึง การเป็นผู้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ รักและใฝ่ใจในการเรียนรู้อยู่เสมอ มีความชื่นชมผู้ที่รักการเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ และเห็นว่า การสอบไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่ความเข้าใจต่อเรื่องที่ศึกษามีความสำคัญมากกว่า

5.6 ความคิดสร้างสรรค์ (Creative) หมายถึง การไม่ทอดทิ้งที่จะคิดในสิ่งที่ดี ไม่ยึดวิธี การเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่งเป็นหลัก แต่จะพยายามทดลองใช้วิธีการอื่นๆ ด้วย คิด และทำสิ่งที่ต่างจากผู้อื่นเสมอ เมื่อประสบกับปัญหาที่ไม่เข้าใจจะไม่หลีกเลี่ยงไปจากสิ่งนั้น สามารถทำงานตามคำสั่งได้ดี และสามารถนำความคิด ไปปฏิบัติให้เกิดผลดีได้

5.7 การมองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future) หมายถึง การคิด เกี่ยวกับเรื่องในอนาคต การมีความต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงที่ดีในชีวิต ชอบสถานการณ์การเรียนรู้ที่มีการท้าทาย โดยมองว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย ไม่ใช่สัญญาณให้หยุดทำ มีความพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับเป้าหมายระยะ ยาวที่ตั้งไว้ และมีความคิดว่าการเรียนรู้ทำให้เกิดความก้าวหน้า

5.8 ความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาและทักษะการแก้ปัญหา (Ability to Use Basic Study Skills and Problem-Solving Skills) หมายถึง การมีความสามารถในการ ตัดสินใจศึกษาเรื่องใหม่อยู่เสมอทราบแหล่งข้อมูลที่ต้องการค้นหา มีความกระตือรือร้นที่จะ เรียนรู้สิ่งต่างๆ มีทักษะการฟัง การอ่าน การเขียน การจำ และการค้นหาข้อมูลจากสื่อที่ทันสมัย ชอบเรียนรู้ด้วยวิธีการหลากหลาย และสามารถคิดหาวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง

**ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ**

1. ได้ข้อมูลจากการวิจัยเป็นแนวทางในการปรับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล
2. ได้เครื่องมือที่เป็นมาตรฐาน สำหรับใช้วัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักศึกษาพยาบาล
3. ได้รูปแบบการเรียนการสอน วิชาหลักการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ สำหรับ การพัฒนาความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล